

باغ ارغوان

کتابخانه وقفی شیخ الاسلام خویی (۳)

علی صدرايي خويي

چکیده

بخش سوم و پایانی از معرفی نسخه‌های خطی کتابخانه وقفی شیخ الاسلام خویی است که در مدرسه نمازی خوی نگهداری می‌شود. در این مقاله، بقیه نسخه‌های خطی که شامل ۴۳ نسخه است و برخی از آنها چندین رساله را در خود دارد معرفی شده است.

کلیدواژه

نسخه‌های خطی، شیخ الاسلام خویی، کتابخانه شیخ الاسلام

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى عَبْدِهِ وَرَسُولِهِ وَصَفِيَّهِ وَحَبِيبِهِ مُحَمَّدٍ وَآلِهِ الطَّيِّبِينَ الطَّاهِرِينَ.

در بخش اول این مقاله دربارهٔ مدرسهٔ نمازی خوی و بانی آن آیت الله شیخ محمد نمازی و همچنین شیخ الاسلام خویی و خاندانش گزارشی ارائه گردید. در بخش دوم، کتابخانهٔ شیخ الاسلام و شماری از نسخ خطی باقیمانده از کتابخانهٔ وی معرفی گردید. در این بخش بقیهٔ نسخه‌های خطی این کتابخانه معرفی می‌گردد:

۶۹. **عدة الأصول:** اصول، عربی، از: شیخ الطائفة محمد بن الحسن طوسی (۴۶۰) **آغاز:** «الحمد لله وحده... قد سألتم - أيّدكم الله! - إملاء مختصر في أصول الفقه يحيط بجميع أبوابه على سبيل الإيجاز والاختصار».

نوع خط: نسخ، حسین بن شهاب‌الدین بن حسین بن محمد بن حسین مشهور به ابن جندل کرکی عاملی اوایل صفر ۱۰۴۸. در حواشی مقابله و تصحیح شده است. فهرست کتاب در اول نسخه و تملک محمد بن امامقلی، عناوین شنگرف (نسخه ش ۳۲۰).

۷۰. **عرائس البیان فی حقائق القرآن:**

تفسیر، عربی، از ابو محمد روزبهان بن

ابی نصر بقلی شیرازی (۶۰۶)

* نسخهٔ حاضر از آغاز تفسیر تا اول سوره مریم را شامل می‌شود و از ابتدا چند برگ افتادگی دارد.

آغاز نسخه: «وَلَمَّا عَيْنُوا الْحَقَّ فِي الْقِيَمَةِ، عِلِمُوا الْحَقِيقَةَ أَنَّ مَا آمَنُوا بِهِ بَعِيدٌ مِمَّا شَاهَدُوا، وَقَالَ بَعْضُهُمْ: اللَّهُ غَيْبٌ وَهُوَ مَغِيبٌ وَالْقَلْبُ غَيْبٌ. فَإِذَا آمَنَ الْغَيْبُ بِالْغَيْبِ، رَفَعَ الْحِجَابَ».

نوع خط: نستعلیق، بی‌کا، بی‌تا، تمامی صفحات جدول مذهب، آیات با شنگرف. در اواخر شعبان ۱۰۷۶ مقابله و تصحیح شده است. در آخر نسخه مهر مربعی «المذنب محمد شفیع» و مهر مربعی «عبدالله ۱۱۲۴» و مهر بیضوی «عبدالله ۱۱۱۴» (نسخه ش ۶۱۰).

* این نسخه از اول سوره مریم تا آخر را شامل است.

نوع خط: نستعلیق، بی‌کا، بی‌تا، تمامی صفحات جدول مذهب، آیات با شنگرف، زین‌الدین آن را مقابله کرده است. در اولش مهر بیضوی «محمد امین و رسول خدا ۱۱۱۱» و تملک محمد شفیع بن محمد مقیم، آخر محرم ۱۰۹۰ با مهر مربعی «محمد شفیع»، بعد از وی انتقال به ابوعلی عبدالله بن صدرالدین محمد با مهر مربعی «عبدالله ۱۱۲۴» و مهر بیضوی

«عبدالله ۱۱۱۴»، در پشت جلد و در آخر

کتاب این عبارت به چشم می خورد:

هذا الكتاب مع مجلده الأول... وکانا من کتبنا الموروثة من أسلافنا المغفورین...

وقد کان سُرق هذا فی ستة سنوات قبل

هذه السنین؛ فوجدته فی تصرف أخینا

فی الدین جناب محمود أفندی الساکن

فی سوق بزرستان من أسواق مصر ملک

الإسلام و الإیمان. و اشتريته منه بأربعة

عشر غرش الرومی. و هذا من من من

من علی من کان من أفقر الطلبة والسفرة

من جانب صاحب الدولة الإيرانية أعنی

السلطان... فتحلی شاه قاجار إلى رب

الدولة العثمانية... السلطان محمودخان.

حرره الداعی الأئیم الشریف الحسینی

الخوئی إبراهیم فی شهر رجب الأصم

من شهور ۱۲۲۳». با مهر مربعی وی با

سجع «الوائق بالله الغنی ابراهیم الشریف

الحسینی» (نسخه ش ۶۱۱).

۷۱. غرائب القرآن و رغائب الفرقان:

تفسیر، عربی، از: نظام الدین حسن بن

محمد قمی نیشابوری (۷۳۸)

* نسخه حاضر از آغاز تفسیر تا پایان

سوره آل عمران را دارد.

نوع خط: نسخ خفی، بی کا، بی تا،

عناوین شنگرف، آیات با خط درشت

معرب، با ترجمه فارسی در زیر آیات به

شنگرف (نسخه ش ۲۷).

* نسخه حاضر از اول سوره کهف تا

پایان سوره سبأ را شامل است.

آغاز نسخه: «الحمد لله الذی أنزل علی

عبده الكتاب ولم يجعل له عوجا».

انجام نسخه: «و لا أصغر من ذلك و لا

أكبر إلا فی کتاب مبین لیجزی الذین».

نوع خط: نسخ، بی کا، بی تا، آیات با

خط جلی و معرب، ترجمه فارسی آیات

در لابلاهی سطور با شنگرف، اول نسخه

تملك شاه محمد اشرفی با مهر بیضوی

«محب آل محمد شاه محمد» (نسخه

ش ۱).

۷۲. فقه اللغة و سرّ العربية: ادب،

عربی، از: ابی منصور عبدالملک محمد

اسماعیل ثعالبی نیشابوری (۴۲۹)

نوع خط: نسخ، عناوین شنگرف و

مذهب، کلمات معرب، در ظهر صفحه

اول شمس مذهب داخلش عنوان کتاب

مذهب و نام مؤلف با شنگرف، در سنه

۱۱۱۷ تملك شده است (نسخه ش

۴۷۰).

۷۳. فقه اللغة و سرّ العرب فی کلامها:

فقه اللغة، عربی، از: ابوالحسین احمد بن

فارس رازی مشهور به ابن فارس (۳۲۹-۳۹۵).

نوع خط: نسخ، شیخ محمد بن موسی

اول داخل سرلوح عبارت «المجلد الأول من تفسير الإمام الرشیدی» نوشته شده است.

آغاز: «خير كلمات الشكر ما افتتح به القرآن من الحمد. فالحمد لله رب العالمين. . والصلوة على رسوله محمد و آله أجمعين. أما بعد، فإنني طالعت كتاب شيخ الإسلام .. عبدالله بن محمد بن علي الأنصاري.. في تفسير القرآن».

نوع خط: نسخ، عناوين شنگرف، اواخر رمضان، ۸۲۹ق، صفحه اول با کتبه و سرلوح، تمامی صفحات جدول دار (نسخه ش ۷۰۴).

۷۵. کشف الغمة فی معرفة الأئمة:

تاریخ، عربی، از: بهاءالدین علی بن فخرالدین عیسی الأربلی، ابن فخر (۶۹۲) نوع خط: نسخ، ابراهیم بن علی بن حاجی یوسف بن یوسف بن علی الخانیساری، عصر جمعه ۲۱ جمادی ۹۲۳، نصّ ترقیمه نسخه چنین است:

فرغ من انتساخه فی حرم أمير المؤمنين النجف الغروی ابراهیم بن علی بن حاجی یوسف بن یوسف بن علی الخانیساری وقت العصر من يوم الجمعة ۲۱ جمادی الأولى من شهور سنة ۹۲۳ من النسخة المنتسخة بخط السيد الأمجد حيدر بن علی الحسيني بتاريخ عاشر جمادی الآخرة

اواسط محرم ۱۱۲۷، عناوين شنگرف، صفحه اول سرلوح با کتبه مذهب مرصع، تمامی صفحات جدول مذهب، در اول نسخه: «کذا وجد فی ظهر کتاب قرأ علی المصنف بخطه، صورته هكذا: قرأ علی أبو محمد نوح بن أحمد الأديب - أعزّه الله - هذا الكتاب من أوله إلى آخره، و صححه و سمعه بقراءة أبي العباس أحمد بن محمد المعروف بالغضبان، و ابو زرعة عبد الرحمن بن محمد بن زنجلة القاري، و كتب أحمد بن فارس بن زكريا بخطه بالمحمدية في شعبان من سنة اثنتين و ثمانين و ثلاثمئة. و صلى الله على محمد و آله أجمعين و سلم تسليماً»؛ و در آخر نسخه «كتب و قوبل من النسخة التي كتبها نوح بن أحمد اللوباساني في شعبان ۳۸۲»؛ و در حاشیه اش «قد قوبل و صُحِّح من نسخة مقروئة علی المؤلف - جزاه الله جلّ ثناؤه خيراً - و علیها خطه و إجازته. حرّره... أبو الخير أحمد العریف به عمادزاده - عفا الله عنه - فی سنة ۱۱۲۷» (نسخه ش ۴۵۱).

۷۴. کشف الأسرار و عدة الأبرار: تفسیر،

فارسی، از رشیدالدین ابوالفضل احمد بن محمد میبدی (قرن ۶)

نسخه حاضر از اول سورة حمد تا آخر سورة نساء را شامل است. در صفحه

۷۶۹

يا المراء علي ثم اصبح جلده
 ويخص اديمه فالتفتن اذ
 من غلايه من الكبر اليرخص
 من خلق
 انتم اروج اى الموت لان الميت يتوسد ميتة ويقولون نحن من
 ومم شام مع الموت شدة يابنة وموتة نصيحة وقد نعت وابيعت
 وهذا اوان نفعه ونفعه ورمات نفع ومن المجاز دم يانع شديد
 للجرة وينع الشيء فتا لونه مع الواو جعلك الله اعلم من روح والور
 من روح وهو الشمن ما رايته اليوم وما رايته مذ يوم يوم واللاه ارضي
 قوت يوم به يوم وياوت لا جبر من اوتة ويوم ذو ايام ويوم كالم
 ويوم اديم شديد ومن المجاز اذكر في ايام العذب كذا في
 ارقا نفعها وكرهه بايام الله بد ما ديه على الكفر مع الهامزة
 يعضا ما فيها ما واغور بالله من لا يعمى الحرق والفرق وقيل السيل
 والفعل المصالح ع

کتابخانه
 مدرسه نمازی خوی
 ۱۳۶۵

أخو كتابه من سائر البلاغة من تصنيف الشيخ ابراهيم
 ابن القاسم محمود بن عبد الرحمن بن رحمه الله عليه
 والمحمد بنه ويحده وكفى والصلوة على سوله محمد المصطفى
 اختصرت هذا الكتاب من كتاب اساس البلاغة
 بان حذف الايات والاشعار المقتضية التي اذا المصنف
 بها نقل من استعمال الفصحى البقاء متشعبة كل كلمة
 تصدقها الرغواء واعتمادا على علمه المتكاثرة وفضلها الواف
 واقتصارا على ما هو المقصود من معرفة وجوه استعمالهم
 وارجوا من الله تعالى ان لا يواخذني فيما فطنت فخرا
 بفضلهم العليم وشفاعته رسولهم الكريم محمد عليه السلام
 والحمد لله المصطفى المنتصف شعبان سنة ثمان وتسعين
 على يد ابي عبد الصغيف الواح رحمه الله الطيف عمر رمضان
 السفر كننى فخر الله له ولوالديه ولمن دعا لكاتبه بالخير والى الدار

باغ ارغوان - كتابخانه وقفى شيخ الاسلام خويى (۳)

شماره ۷۱ - پاییز ۸۹

جاویدان
 میراث
 وقف

سنة ٧٨٤ المصححة بتصحيح شيخنا و سيدنا و مولانا ساكن حرم أمير المؤمنين خاتم المجتهدين أبي الحسن الشيخ زين الملة و الشريعة و الدين على بن عبد العالی - الله یخلد ظلاله و ادام بركاته - و مقابلته الشريفة بنسخة عليها خط مولانا و شيخنا شيخ الإسلام و المسلمين جمال الدين بن المطهر الحلی».

و صورت إنهاء علی بن عبد العالی به خط خودش بدین الفاظ:

أنهاه - أمدّ الله تعالى بتأييده و توفيقه - سماعاً بقراءة هذا الضعيف المذنب الكاتب من النسخة التي قابلتها و صححتها على النسخة المقابلة بنسخة الأصل، و عليها خط شيخنا شيخ الإسلام إمام المذهب جمال الدين أبي منصور الحسن بن المطهر - قدّس الله روحه الطاهرة - النسخة المذكورة أولاً هي أصلي بهذا الكتاب الشريف، و قد أجزته روايته و رواية جميع ما قرأ لي و عنى روايته؛ فليرو ذلك موثقاً! كتب الفقير علی بن عبد العالی حادی عشر رجب من سنة أربع و عشرين و تسعمائة بالمشهد المقدس الغروی علی مشرفه الصلوة والسلام حامداً مصلياً.

به ضمیمه اجازة نامه مفصل مرحوم علی بن عبد العالی به کاتب در ۴ برگ به خط مجیز:

آغاز اجازة نامه: «الحمد لله مُسبِغِ العطاء و مُسبِلِ الغطاء و مولی النعماء و کاشف البأساء».

انجام: «و کتب هذه الأحرف العبدُ المفتقر إلى الله تعالى علی بن عبد العالی بخطه فی خامس عشر من شهر جمادی الآخرة من سنة ٩٢٤ بالمشهد الغروی علی مشرفه الصلوة و السلام».

و مُجیز بعد از چندین سال دوباره در انتهای اجازة آن را بدین عبارت تأیید کرده است:

و کتبه الفقیر إلى الله تعالى علی بن عبد العالی ببلده قاشان - حماها الله من طوارق الحدثان - فی ثامن عشر من جمادی الآخرة سنة سبع و ثلثین و تسعمائة. حامداً لله تعالى مصلياً علی رسوله محمد و آله. عناوین و سرفصل ها با شنگرف و خط درشت، تملک محمد قاسم بن محمد سعید الأسترآبادی با مهر مربعی «عبدہ محمد قاسم» (نسخه ش ١٦١).

٧٦. لباب التأویل فی معالم التنزیل

(تفسیر خازن): تفسیر، عربی، از: علاء الدین علی بن محمد بن الشیخی بغدادی شافعی، خازن (٧٤١)

نسخه حاضر از ابتدای تفسیر تا اول سورة اعراف را شامل است.

نوع خط: نسخ، بی کا، بی تا، آیات

نیست. برای توضیح بیشتر و نسخه‌های این کتاب به الذریعه ۵/۱۹۶ و فهرست نسخ خطی دانشگاه تهران ۱۳/۳۳۰۹، فهرست مرعشی ش ۴۷۹۹ رجوع شود.

آغاز:

یوزحمدانکاکیم وصفی دادورایل تیلی لال
گرچه تیل ارا اندین ایرور سوزکه مجال
گر السنه مختلفه جمع اولسه
حمدینی ادا قیلماق ایرورامه محال
انجام: یومای برآچق نسنه قیایای
دمکدر وبرنسنه صویله یومایاین رمکدر
والسلام.

نوع خط: نسخ، عناوین شنگرف، بی
کا، کتابت ۹ رمضان ۹۵۲، اولش تملک
محمود چلبی بن محمد بن رمضان، و
تملک محمد بن سنان با مهر بیضوی
«الفقییر محمد بن سنان» و تملک دری
محمدبن مصطفی (نسخه ش ۶۵۴).

۷۸. مثنوی معنوی: شعر، فارسی، از
جلال الدین محمدبن محمد مولوی رومی
بلخی (۶۷۲)

نستعلیق، با تحریر خوب و زیبا، عید
بن خضر البردوری المولوی، رمضان
۹۴۲، صفحه اول با کتیبه و سرلوح مذهب
مرصع و حواشی مذهب با دوایر کوچک
مذهب بین جملات، تمامی صفحات
جدول مذهب چهارستونی، عناوین

شنگرف و معرب، تمامی صفحات
جدول دار، فهرست کتاب در اول نسخه
و مهر بیضوی «خادم شرع السید صمد بن
محمد حسین» (نسخه ش ۱۶۷).

نسخه حاضر مشتمل بر سوره مؤمنون
تا آخر قرآن کریم است.

نسخ جلی، بی کا، ۱۱۲۸؛ دارای سرلوح
و کتیبه مذهب مرصع، عناوین فصول و
آیات شنگرف، تمامی صفحات جدول دار
(نسخه ش ۱۶۸)

۷۷. لغتنامه نوائی یا فرهنگ جغتایی:

لغت، ترکی جغتایی، از: ؟

لغات ترکی و گاهی فارسی و عربی که
میرعلی شیرنوائی (۹۰۷) در اشعار ترکی
خود به کار برده و احتیاج به توضیح
داشته در این فرهنگ گزارش شده است،
در بعضی از واژه‌ها ابیاتی که آن واژه‌ها
به کار رفته نیز آورده است. این فرهنگ
به ترتیب حروف تهجی آغاز کلمات
در بیست و هشت بخش تنظیم شده و
در هر بخشی ابتدا مفتوحه بعد مکسوره
بعد مضمومه را آورده است. به احتمال
زیاد این کتاب همان است که در الذریعه
۵/۱۹۶ با عنوان فرهنگ جغتائی تألیف
نادر علی نام برده که به امر شاه صفی
صفوی (۱۰۵۲-۱۰۳۸) تألیف کرده است،
اما تاریخ کتابت این نسخه با آن سازگار

حکایات با شنگرف، در اول نسخه نوشته شده: «۱۲۳۳ بموت العالم مات العالم، تاریخ وفات رضوان آرامگاه آقا ابراهیم - طاب ثراه - است. راقمها الداعی لترویج روحه المطهر محمد رضا بن آقا فتح الله - طاب ثراه - تاریخ التحرير ۲۴ جمادی الثانی من شهر ۱۲۶۶»؛ و ایضاً «العبد المذنب عباس بن محمد تقی خویی در منزل جناب». در آخرش قصیده‌ای به فارسی از سلطان ولد در مدح مثنوی و مؤلفش در دو صفحه و در حاشیه‌اش قصیده‌ای از عبدالله بن قاسم شهریزی به عربی (نسخه ش ۳۹۰).

۷۹. مجموعه

۱. مفاتیح الغیب (تفسیر کبیر): تفسیر، عربی، از فخر الدین محمد بن عمر رازی مشهور به فخر رازی (۶۰۶) نسخه حاضر تفسیر سورة حمد و قسمتی از سورة بقره را شامل است.

۲. ملتقطات من التفسیر الکبیر: تفسیر، عربی، از: ؟

از تفسیر فخر رازی مواردی را به همان الفاظ انتخاب و تلخیص کرده است.

نوع خط: نسخ جلی، احمد بنعلی همدانی ۸۴۶ در مدینه مصر، خط شنگرف بر روی آیات، تملک پیرمحمد بن رمضان سال ۱۰۰۹ با مهر کروی «پیرمحمد بن

رمضان...» و تملک سیدمصطفی بن عبدالله ۱۱۰۶ و مصطفی نقشبندی در اول نسخه (نسخه ش ۱/۷۸).

۸۰. مجموعه

۱. کشف العوار فی تفسیر آیه الغار:

تفسیر، عربی، از قاضی نورالله بن محمد شریف شوشتی (۱۰۱۹)

آغاز: الحمد لله الذي جعل آیات الغار لرسوله المختار شرفاً و مناراً.

۲. الألفین الفارق بین الصدق و المین:

تصویر روی جلد نفیس تفسیر عباس، جلد تیماج قهوه ای سوخت، با ترنج با سر با نقش گل و بوته، مذهب جدولدار.

اعتقادات، عربی، از علامه حسن بن یوسف بن مطهر حلی مشهور به علامه حلی (۷۲۶)

آغاز: الحمد لله مظهر الحق بنصب الأدلة الواضحة والبراهین القاطعة.

نوع خط: نسخ جلی، خواجه فراست ۱۰۶۰ از روی نسخه نوه مؤلف یحیی بن محمد بن حسن بن مطهر. نوشته شده در سال ۷۵۷ که آن هم از روی نسخه پسر مؤلف فخرالدین نوشته شده در سال ۷۵۴ و آن هم از روی نسخه مؤلف. در آخر کتاب کاتب این عبارت را آورده است:

«معلوم مؤمنان بوده باشد که کتاب الفین غلط بسیار داشت. در اصفهان خدمت فضلاء تنقیح کتاب مذکور دادیم؛ چنانچه نسخه حاجی اسمعیل جوزدانی را سه مرتبه صحت دادیم با نسخه قاضی ابوالحسن و نسخه شیخ یونس جزایری و نسخه منشی الممالک و نسخه میر محمود استرآبادی؛ و ظاهراً هزار و چند بیت افتاده بود. در کتاب حاجی اسماعیل نوشتیم؛ و ظاهراً غلط تصحیف خوانی سه هزار غلط بوده باشد که ساخته شد در آن کتاب، و بعد از دو سال ظاهراً که تنقیح آن دادیم. بعد از آن این نسخه را جهت خود نویسانیدیم و حساب کرده بودیم مبلغ هفت هزار دینار خرج مقابله کتاب

حاجی اسماعیل کرده بودیم؛ و غلطها را در آنجا ساختیم و آخر این نسخه را از روی آن کتاب پاکیزه نویخته شد. و چون خوانده بودم که در تعصب دینی از سنگ سخت تر می باید بود، بنابراین چون این کتاب در دین بود، بعد از فراق هفت هشت ده سال که تفحص نسخه ها نمودم و صحت دادم، این نسخه را نویسانیدم. مؤمنان از این نسخه غافل مشوید».

و در آخر باز مقابله و تصحیح شده و در ۱۸ جمادی ۱۰۶۰ مقابله آن پایان یافته است. عناوین شنگرف، مهر بیضوی «اللهم صل علی النبی الهاشمی» و تملک محمد مهدی بن رضی الدین با مهر مربعی وی «یضیء بالله نفسی عبده محمد مهدی ۱۱۱۸» (نسخه ش ۲/۱۰۲).

۸۱. مجموعه

۱. شرح فصوص الحکم: عرفان، عربی، از: نورالدین عبدالرحمان بن احمد جامی (۸۹۸)

آغاز: «الحمد لله الذی زین خواتم قلوب أولی الهمم بفصوص نصوص الحکم».

۲. الرسالة الأطوارية النورية: عرفان، عربی، از: ؟

رسالة کوتاهی در سه برگ از پدری به پسرش پیرامون بیان روش سلوک سلسله طریقه خلوتیه و ترغیب بر سیر در آن

طریق، که مؤلف خودش پیرو آن بوده است .

آغاز: «الحمد لله رب العالمين و الصلوة و السلام على خاتم النبيين و على آله و صحبه الطاهرين و المطهرين بيت:

ره این است روی از طریقت متاب

بنه گام و کامی که خواهی بیاب».

انجام: «فإن العدم بك خير من الوجود

معلک. و الحمد لله رب العالمين و الصلوة

و السلام على سيد المرسلين. فیا ولدی،

خذ ما آتيناك و كن من الشاكرين».

نسخ جلی، یوسف علی سروری، ۶

شوال ۹۱۵، عناوین و سرفصل‌ها شنگرف.

در اوّل نسخه تملک مصطفی لطفی

بی‌ک‌زاده بن لطف‌الله بن بالی و تملک

عبدالباقی بن محمد باقی افندی و تملک

شیخ محمدبن حسن و تملک محمدبن

مصطفی مشهور به بغلفچی‌زاده، و عبارت

«قد اشتریته من محمود أفندی فی أواسط

رجب ۱۲۲۳ بخمسة یوزلوقات؛ و أنا

الداعی الأئیم الشریف الحسینی ابراهیم

الرسول الإیرانی إلى الدولة الخاقانی»؛ و

ایضاً نوشته شده که این مجموعه شامل

حدود هشت رساله است، لکن جز دو

رساله یاد شده رساله دیگری در نسخه

وجود ندارد (نسخه ش ۱۴۶).

۸۲. مجموعه

۱. رجال ابن داوود الحلّی: رجال،

عربی، از تقی‌الدین حسن بن علی بن

داوود حلّی (۶۴۷)؛

۲. رسالة فی صلاة الجمعة: فقه، عربی،

از شهید ثانی زین‌الدین بن علی عاملی

(۹۶۶)؛

۳. اجازه‌نامه علامه حلّی به بنی

زهره؛

۴. اجازه شهید ثانی به حسین بن

عبدالصمد جباعی عاملی (پدر شیخ

بهایی)؛

۵. رسالة فی الرجال (۵۷ برگ)

از: ؟

در این کتاب که مسوده مؤلف است،

روایات و اشخاصی که به بلدی و شهری

منسوب هستند و به آن نسبت شناخته

می‌شوند توضیح داده شده و محل آن بلد

و وجه تسمیه آن بیان گشته است. مؤلف

معمولاً از معجم البلدان نقل کرده است.

ترتیب الفبایی نامنظم بوده و از اول و آخر

ناتمام است.

ترتیب بخشی از مطالب کتاب به قرار

زیر است:

طبرستان، طبریه، تأویل آیه «و یبقی

وجه ربک»، سراء، صهرستی، ارمیه،

شروان، قبه، قطربل، قلمون، القلیس،

سجستان، سمندر، سمهری، سمندل،

نسخه حاضر جلد اول کتاب است.
۲. **اسرار الصلوة (۵ برگ):** اخلاق، عربی، از قاضی محمدسعید بن محمد مفید قمی
رساله کوتاهی در بیان اسرار نماز به طریق عرفانی است.

آغاز: «بعد الحمد و الصلوة علی رسول الله و أهل بيته آل الله، فالعبد المفتاق إلى الله الولی».

نوع خط: نستعلیق شکسته، محمدابراهیم بن مرحوم فتح الله خوینی در قمشه ربیع الاول ۱۲۰۲، عناوین شنگرف و خط شنگرف بالای عبارات احادیث، با حواشی از فتح الله بن ابراهیم خوینی بن کاتب متن و محمدرضا بن فتح الله بن ابراهیم خوینی و فتح الله بن محمدرضا خوینی (نسخه ش ۲/۳۰۹).

۸۴. مجموعه

۱. **ترجمة رسالة تفاحية ارسطو:** فلسفه، فارسی، مترجم بابا افضل الدین محمد مرقی کاشی (۷۰۷)؛
۲. **ترجمة رسالة نفس ارسطو:** فلسفه، فارسی، مترجم بابا افضل الدین محمد مرقی کاشی (۷۰۷)؛

۳. **النوامیس:** فلسفه، عربی، از افلوطین یونانی مشهور به شیخ یونانی (۲۰۵ قبل از میلاد)

سرخس، الطف، طوس، طابران، نجف، نخیله، شوشه، نجران، سلیمه، مامطیر، مرعش، کس، کش، ارم، ممطیر، آمل، شلمغان، شمشاها، شعران، سوسنجر، همانیه، عقرقوف، عکبرا، عبر ...

این نسخه، پیش نویس مؤلف است که از منابع مختلف جمع آوری کرده و موفق به ترتیب و پاک نویسی آن نشده است. با اینکه ناقص و غیر منظم است، لکن در موضوع خود بی نظیر است.

آغاز نسخه: «طبرستان بفتح اوله و ثانیه و کسر الراء المهملة، الطبره هی فارسیة معربة و هو الذی شقّق به الأخطاب، و أما فی العربية».

انجام نسخه: «عاصم بن ضمرة السلونی الکوفی التابعی. سمع علی بن أبی طالب. روى عنه الحكم بن عتيبة بالمشاة فوق»

نوع خط: نستعلیق، کاتب رساله دوّم حسین بن شمس حلی جمعه ۲۳ ربیع الاول ۱۰۲۰ در مکه، کاتب رساله سوم ناصرالدین محمد بن احمد بیدستانی تونی خراسانی ۲۶ محرم ۱۰۲۱ در مکه، عناوین شنگرف (نسخه ش ۵/۲۶۰).

۸۳. مجموعه

۱. **شرح توحید الصدوق:** حدیث، عربی، از قاضی محمدسعید بن محمد مفید قمی (۱۱۳۰)

نسخه حاضر شامل سه مقاله از کتاب نوامیس بوده و از آخر ناتمام است.

آغاز: «المقالة الأولى من كتاب النوامیس لأفلاطن الفيلسوف اليونانی. قال أفلاطن: إنه لما كانت أسباب الإرادة مختلفة، و كانت الإرادة تابعة لأقواها و أظهرها على سائرها».

۴. حاشیه الحاشیه القديمة الدوائیه

على شرح التجريد الجديد: کلام، عربی، از: ؟

حاشیه ای است به طور مختصر بر شرح تجرید جدید و حاشیه دوانی بر آن، و از آخر ناتمام است.

آغاز: «قال المصنف رحمه الله رحمة واسعة. أما بعد حمد واجب الوجود على نعمائه الخ». قَدْ م فصل الخطاب لإيجاز البليغ رعاية لنوع من براعة الاستهلال و لغرابة الأسلوب».

۵. حاشیه شرح تجرید الاعتقاد: کلام،

عربی، از: ملا جلال الدین دوانی (۹۰۸) آغاز: «الحمد لله رب العالمين... قال المصنف - قدس سره الأطهر -: "أما بعد حمد واجب الوجود على نعمائه". فيه إيماء على كمال عنايته بالاختصار؛ حيث لم يجعل إنشاء الحمد جزءاً من كتابه».

انجام نسخه: «الشرح: "الثاني مفهوم العدم واحد الخ". كان مراده توجيه مفهوم

العدم و حدته فى جميع المعدومات، و كذا فى وحدة الوجود و محصلة الاشتراك المعنوى بينهما».

نوع خط: نسخ، بی کا، بی تا (نسخه ش ۳۱۱).

۸۵. مجموعه

۱. المصادر: لغت، عربی به فارسی، از

ابوعبدالله حسین بن احمد زوزنی (۴۸۶) در آخر نسخه حاضر نوشته شده «تمام شد کتاب السامی فی الأسامی»، که اشتباه است.

۲. تهذیب المذهب: فرهنگ فارسی به

فارسی، از مولی محمدیحیی بن محمد شفیع القزوينی (ق ۱۲)

مؤلف در این کتاب، لغات فارسی ناخوان و غامض را از کتاب مذهب الاسماء فی مرتب الأشياء تألیف محمود بن عمر بن محمود سجزی (ق ۸) بیرون کشیده و با مراجعه به کتابهای برهان قاطع، فرهنگ جهانگیری، مجمع الفرس سروری، مرآت اسکندری، السامی فی الاسامی، اختیارات بدیعی، قانون الأدب حبیب بن ابراهیم تفلیسی، بحر الجواهر، دستوراللغه و کتب دیگر لغوی، معانی و اعراب آنها را دقیقاً ضبط و به ترتیب اصل کتاب مذهب مرتب ساخته است.

آغاز:

پیغمبر اکرم ﷺ در مسائل عرفانی با حذف سند. نویسندگان در ذیل هر یک حکایت متناسب از عرفا و صوفیه و در ذیل آن چند بیت شعر عرفانی می‌آورد. مؤلف نهایت سعی را کرده که کتابش موجز و مختصر و دلکش و جذاب باشد و در این مورد موفق هم شده است.

آغاز: «عنك يا الله و صلى الله على النبي الأعظم.. استخرتُ الله في جمع كتاب يشتمل على ثلاثمائة حديث».

انجام:

«إن عندی للمطیع/ین شراباً سلسبیلًا.
فاتعبوا اليوم قليلاً/تستريحون طویلاً».

۲. تخمیس القصيدة اللامية: شعر، عربی، از ضیاءالدین ابومحمد عبدالله بن محمد انصاری خزرچی اندلسی (۶۲۶)
شیخ ابی علی السماط قصیده‌ای لامیه در ۲۹ بیت به عربی در مدح حضرت پیامبر ﷺ سروده است. خزرچی قصیده مزبور را تخمیس کرده که در پایان نسخه حاضر در چند برگ موجود است.

آغاز تخمیس:

أَعْلَمْتَ كَمْ أَحْيَيْتَ مَنْ مَقْتُولٍ
عِنْدَ الْحَمِي بِحَدِيثِكَ الْمَنْقُولِ؟
فِي مَنْ ذَكَرْتَ ظَفَرْتَ بِالْمَأْمُولِ
أَعِدِ الْحَدِيثَ فليَسَ بِالْمَمْلُولِ

الحمد لله خالق البرايا و الصلوة على رسوله محمد زبدة الصفايا و آله و عترته ... باب الألف الممدودة: «آبان» بر وزن تابان نام ماه هشتم است از سال شمسی و آن بودن خورشید باشد در برج عقرب. «آبجین» با جیم فارسی بر وزن آستین». انجام: «یوز» به ضم اول و سکون ثانی و ثالث جانوری است شکاری کوچک‌تر از پلنگ و سگ؛ و توله شکاری را که به بوی شکار را پیدا کند نیز گفته‌اند».

نوع خط: نسخ جلی، رساله اول شیخ عبدالله سورتی در بلدة جهانگیرنگر ۱۰۹۰، رساله دوم مولی محمد هاشم معلم ۱۱۱۴، اول تهذیب اللغة مهر بیضوی «یا محسن قد أتاك المسیء» و مهر بیضوی «ندا آمد از حق ای اسمعیل ۱۲۲۱»؛ تمامی صفحات جدول شنگرف، عناوین شنگرف، ابواب مشکي درشت و با خط کوفی، کلمات معرب و بعضی علائم نگارش شنگرف، در حواشی تصحیح شده است. (نسخه ش ۳۹۷).

۸۶. مجموعه

۱. أنس المنقطعين إلى عبادة رب العالمين: اخلاق، عربی، از جمال‌الدین ابی عبدالله محمد بن اسماعیل بن حسن معافی موصلی (۶۳۰)

سیصد روایت از احادیث حضرت

عن خير مبعوث و خير رسول
انجام تخمیس:

والتابعين و من عليهم أجمعت
أهل الهدى و إلى محبتهم دعت
والمُنشدين و كل ذي أذن و عت
ما أمرعت روض الرُّبا و تَضَوَّعت

رِيا نسیم بالغدوّ أصیل
نوع خط: نسخِ معرب، عناوین و اشعار
شنکرف، کاتب تخمیس علاءالدین الطیبی
الأنصاری، بی تا، رساله اول با حواشی از
فتح الله بن محمدرضا شریف حسینی که
در ۱۳۳۶ ق به آن اشتغال داشته است. در
اولش «این کتاب جناب آقا محسن خلف
مرحوم آقا فتح الله در نزد حقیر حسنعلی
ایروانی امانت است» (نسخه ش ۴۳۰).

۸۷. مجموعه

مجموعه نفیس و مهمی که در آن
حدود پانزده مولودیّه حضرت پیامبر ﷺ
از تألیفات علمای اهل سنت همه به عربی
جمع آوری شده است. برای شناسایی
کتب این مجموعه به کتاب شناسی های
متعدد از جمله کشف الظنون و ذیل آن
مراجعه گردید، لکن هیچ کدام از کتب
مذکور (جز رساله هفتم) در آن ذکر نشده
بود. در کشف الظنون ۲/۱۹۱۰ آمده است:
«قد ذکر الحافظ السخاوی فی الضوء اللامع

جماعه ممّن أَلَف فی مولد النبی (ص)». کتاب مذکور در دسترس نبود، شاید در آن از این کتب و مؤلفانشان یادی شده باشد. شایان ذکر است که کاتب این مجموعه «عمر بن محمد ماردینی حنفی» بوده و نسخه در دست خانواده آنها دست به دست گردیده و چند مولودیّه از وی به همراه دیوان اشعار او در این مجموعه مندرج است. ماردینی از دانشمندان قرن نهم هجری است. فهرست رساله ها و مطالب این مجموعه عبارتند از:

۱. الدّر الثمین فی مولد الأمین (ص ۱۰-۱)

از زین الدین عمر بن شیخ محمد بن عمر بن عبد الخالق الجبعی الحنفی
آغاز: «الحمد لله الذی قدّر و دبرّ و
صوّر و یسرّ و أفقر و أغنی و شید و سدّد
و أشقی و أسعد و أبعد و أدنی».

۲. جلاء الأفهام فی مولد خیر الأنام (ص ۱۸-۱۰)

از عمر بن محمد الماردینی الحنفی
آغاز: «الحمد لله الذی عرّف الجود و
شرّف الوجود بظهور خیر المرسلین و
مولده».

۳. الملتقط من المولد الوسیط للسُرمدی (ص ۲۷-۱۸)

از ؟

آغاز: «الحمد لله منور الوجود
بنور الإيمان و معطى الأكوان
بطيب عرف المبعوث بالأمان
الذى خلق آدم».

۴. مولد النبى على أسلوب
غريب (ص ۳۳-۲۷)

از ؟

آغاز: «الحمد لله الذى رفع
بعض الكائنات فوق بعض
درجات و فضل و أتحف من شاء
ما شاء و وهب و نفل».

۵. كتاب مولد النبى و وفاته
(ص ۴۳-۳۳)

از ؟

آغاز: «الحمد لله المالك الذى
لم يتخذ فى ملكه وزيراً العالم
الذى لم يجعل فيما دبّر مشيراً».

۶. كتاب مولد النبى و وفاته
(ص ۵۷-۴۳)

از ؟

آغاز: «الحمد لله الذى اختص
محبه لمودته و اجتباهم و
اجتذبهم بكرمه إليه و فى كنف
لطفه ربّاهم».

۷. الدر المنظم فى مولد النبى
المعظم (ص ۵۷)

صفحه آغاز تفسیر ابن عباس با تذهیب و
سرلوح مذهب مرصع.

از ابی القاسم محمد بن عثمان المولوی
الدمشقی (۸۶۷)

آغاز: «الحمد لله الذي أطلع في شهر
ربيع الأول إلى الوجود قمر الجود والوفاء
و تَوَجَّه بتاج الكمال وآتاه من الإنعام و
الإفضال غُرّاً و شرفاً».

۸. مولد النبي (ص ۶۹-۵۷)

از ؟

آغاز: «الحمد لله مُزِيدٍ مَن حمد و شكر
و مفيد مَن بُلَى فصبر حلیم اذا بارزه العبد
بالمعاصي».

۹. خطبة تقال اول مولد رسول الله (ص

۶۹-۷۰)

از ؟

آغاز: «الحمد لله الذي أطلع من بروج
السعود بدمراً أنار به الأكوان و أنبع من بحار
العيون عيناً سقى بها الظمآن».

۱۰. الدر اليتيم في مولد النبي الكريم

(ص ۷۷-۷۰)

از ؟

آغاز: «الحمد لله الذي تصدّق علينا
بجزيل المواهب و كرمنا بفضله و أَرَانَا مِنْ
أَلطافه العجائب».

۱۱. مولد النبي (ص ۸۱-۷۷)

از ؟

آغاز: «الحمد لله الحَنَّانُ المَنَّانُ ذِي الجود
و الكرم و الفضل و الإحسان الذي خلق

بقدرته الإنسان».

۱۲. مقباس النبیراس (ص ۱۰۳-۸۱)

از ؟

مؤلف در این برای تمجید و تعظیم
باری تعالی و ارشاد راغبین در نصیحت
و تعلیم، خطبه‌هایی را به ترتیب حروف
تهجی انشاد کرده و در هر حرف خطبه‌ای
مسجع انشاد کرده که آخر آسجاع به آن
حرف ختم می‌شود؛ و آخر هر خطبه نیز
قصیده‌ای با قافیۀ همان حرف سروده
است.

آغاز: «الحمد لله الملك القدوس رب
البيت المعمور و السقف المحروس».

۱۳. نهاية السؤل والامل في مولد خير

من حلّ و رحّل (ص ۱۰۸-۱۰۳)

از ؟

آغاز: «أما بعد حمد الله الذي أظهر
شمس الهداية في سماء الحق و أبهج
أنوارها و أخرج دُرّه».

۱۴. غاية السؤل في مولد الرسول (ص

۱۱۶-۱۰۸)

از ؟

آغاز: «الحمد لله الذي شهر لشهر
ربيع الأول سيوفَ البروق اللامعة و بهَر
النواظر».

۱۵. المَورد التّمير في المولد المنير (ص

۱۲۸-۱۱۶)

از؟

آغاز: «أما بعد حمد الله على النعمة التي خصّت شهر ربيع الأول بوافر فضلها العام».

۱۶. چند فصل در وصف حضرت

پیامبر (ص ۱۲۰ تا ۱۴۰)

با این عنوانها:

فصل فی خصائصه ﷺ، قصه أم معبد و وصفها لسیدنا محمد ﷺ؛

حکایة عن عبدالله بن یزید قال: کان

فتح الموصلى كثير البكاء دائم الحزن؛

فصل فی مدحه على سور القرآن؛

فصل فی مدحه بأحرف الهجاء؛

فصل فی مدحه على سور القرآن

الکريم؛

فصل فی مدحه على سور القرآن؛

قصيدة تقال عند ختم السيرة النبوية؛

آغاز:

«يحسن سيرة أهل الحبّ في الأمم

حلّى المجالس و اظهر غير مكتتم»

فصل فی وصف رسول الله ﷺ؛

فصل فی مدح عمر بن الخطاب

لرسول الله؛

۱۷. کتاب مولد آخر (ص ۱۴۶-۱۴۲)

از؟

آغاز: «الحمد لله مشرف الوجود بأكرم

مولود و مکمل السعود بطلعة ذی الجود».

۱۸. حکایة جابر رضی الله عنه و قبل

ذکرنا لصفة مولد سيدنا... (ص ۱۴۶-۱۵۲)

۱۹. دیوان مار دینی (ص ۱۸۹-۱۵۲)

غزلیات مار دینی را به ترتیب حرف

تهجی شامل است.

۲۰. ارتیاح الأرواح إلى بلاد الأفراح (ص

۱۹۱-۱۸۹): اخلاق، عربی، از: ؟

آغاز: الحمد لله الذى ترتاح الأرواح

بذكره و تتقلب القلوب فى إنعامه و برّه و

تنظر الألسن بتوحیده.

۲۱. فصل فی وصف الواصلین (ص

۱۹۲-۱۹۱): اخلاق، عربی، از: ؟

آغاز: «الحمد لله الذى انتدب لخدمته

الخواص من أحبائه و جعلهم له خُدّاماً و

أقامهم على بابه؛ فباتوا طول الليل سجّداً

و قیاماً».

۲۲. الکلام على قوله تعالى: لعمرک إنهم

لفى سكرتهم يعمهون (ص ۱۹۲)

از: ؟

آغاز: «اعلموا أن الله تبارك و تعالى أقسم

بحياة حبيبه محمد فى كتابه المكتوب».

۲۳. منافع القرآن (ص ۱۹۸-۱۹۳)

منسوب به امام جعفر صادق ؑ

آغاز: «سورة البقرة: من كتّباها و علّقها

عليه، زالت عنه جميع الأوجاع؛ و إن

عُلّقَت على المصروع، لم يقرّبهُ شيطان».

۲۴. الکلام على قول الله تبارك و تعالى:

و اقل عليهم نبأ إبراهيم إذ قال لأبيه و قومه ما تعبدون (ص ۱۹۸-۲۰۰)

نوع خط: نسخ، بی کا، بی تا، عناوین شنگرف، اول نسخه تملکی به تاریخ رجب ۹۰۸، و تملک احمد بن علی القاضی و تملک مصطفی بن علی المدرس، در اول دیوان ماردینی (رساله نوزدهم) حکایت زیر نوشته شده است: «این رسائلی که در مجلد واحد است

از کتاب‌هایی است که مرحوم جدم آقاابراهیم - اعلی الله مقامه - از اسلامبول آورده است.

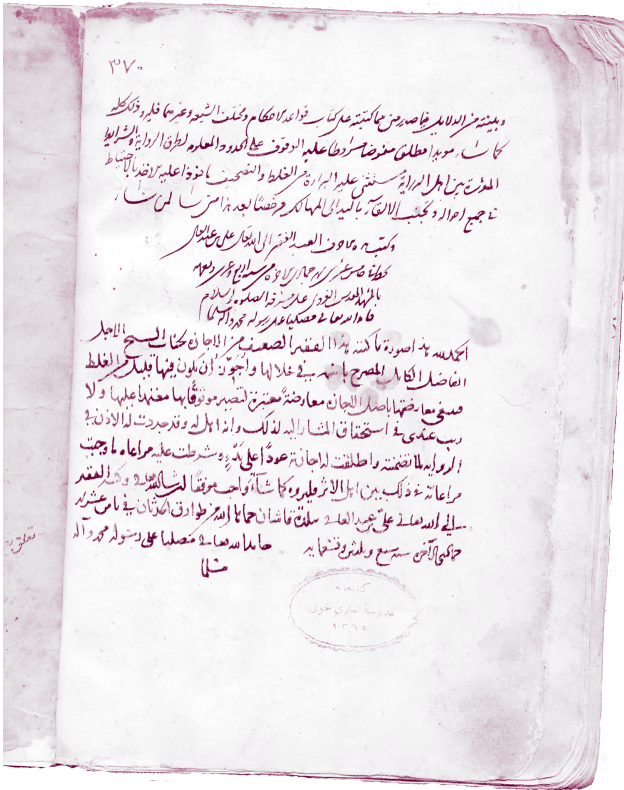
در کتاب‌های شیخ الاسلام اسلامبولی است که با مرحوم

جدم مباحثه و مناظره کرده بودند در عصمت حضرت صدیقه

کبری علیها السلام. آخر مرحوم جدم نفرین کرده است و پای آن در همان

مجلس مباحثه شل شده بود و دهش کج گشته بود. دوباره

مرحوم جدم دعا کرده بود خداوند شفا داده بود و ولایت علویه را

دستخط محقق کرکی در پایان کشف الغمّه که برای شاگردش پس از اتمام تدریس کتاب مذکور در سال ۹۳۷ق در کاشان نوشته است.

قبول کرده شیعه شده بود و کتابخانه خود را به مرحوم جدم تفویض کرده... الرام الاثیم فتح الله بن محمد رضا بن فتح الله بن ابراهیم اعلی الله مقامهم». در آخر نسخه «طالع فی هذا الكتاب... أحمد بن عبدالقادر بن عمر الماردینی الحنفی» و «طالع فی هذا الكتاب... محمد بن عبدالقادر بن عمر بن محمد بن عبدالخالق الماردینی الحنفی» و «طالع فی هذا

موقوفات

الكتاب عمر بن محمد بن عبد القادر سنه ٨٧٨ و «طالع في هذا الكتاب أحمد بن عبد القادر بن عمر بن محمد بن عبد الخالق الماردینی الحنفی» (نسخه ش ٤٦٥).

٨٨. مجموعه

١. حزب أبو مدين يا القصيدة الرائية:

شعر، عربی، از ابو مدين شعیب بن حسن مغربی انصاری اندلسی تلمسانی (٥٨٩) قصیده‌ای است رائیه در ٢٤٨ بیت در استعاذه از شرور به درگاه الهی. گفته‌اند قرائت این قصیده در جلوگیری از شر جن و انس تأثیر بسزائی دارد.

آغاز: «قال الشيخ العارف.. أبو مدين شعیب.. اعلم أنه نافع إن شاء الله تعالى من العين والنظرة و البلغم و الحمرة و السوداء...»

آغاز قصیده:

تعوذت بالرحمن في السر والجهر
من الشرك والشيطان ما دمت في الدهر
بدأت بسم الله في أول السطر
فأسماؤه حصن منيع من الضر
انجام:

و صل على جبريل في كل مرة
صلوة امرئ لا تنقضي أبد الدهر
و صل على آل الكرام جميعهم
مع الصحب والأنصار السادة العر

٢. الدور الأعلى: تعویذ، عربی، از

محيی الدین محمد بن علی معروف به ابن عربی (٦٣٨)

مناجاتی است کوتاه در ٥ صفحه که مؤلف از خود انشاء کرده است. به عقیده بعضی این مناجات دارای خواصی از قبیل حفظ از قرین سوء و ام الصبيان والريح الاحمر و قولنج و نجات در سفر بری و بحری و امان از گزیدن عقرب و مار و.. است.

آغاز: «اللهم يا حي يا قيوم! بك تحصنت، فاحمني بحماية كفاية وقاية حقيقة برهان حرز امان بسم الله».

انجام: «و قبرا منيرا و حسابا يسيرا و ملكا في الفردوس كبيرا؛ و صلى الله على سيدنا محمد و آله و صحبه».

٣. الدر الأعلى بشرح الدور الأعلى:

تعویذ، عربی، از محمد بن محمد تافلانی مفتی قدس

شرحی است بر رساله «الدور الأعلى» ابن عربی (٦٣٨) این شرح به طور متوسط با توضیح الفاظ و بیان مقصود مؤلف به نحو مزجی برگزار شده است.

آغاز: «الحمد لله العلى العلى الفتاح الذى وهب أحبابه الدور الأعلى و الصلوة على نبيه المنزل عليه سبح اسم ربك الأعلى».

انجام: «ما تهللت النفوس المرضية

الراضية بتلاوة الدور الأعلى الذي فيه أسرار غير متناهية. تم».

۴. شرح القصيدة النونية للبستي:

ادبیات، عربی، از: ؟

ابوالفتح علی بن محمد البستی الشافعی (۴۰۰ یا ۴۰۱) قصیده‌ای دارد نونیه در ۹۱ بیت در مکارم اخلاق و آداب که معروف و مشهور است. نسخه حاضر شرح آن قصیده از یک شخص مجهول است که آن را در اواخر محرم ۱۱۲۷ شرح کرده است. شارح ابتدا یک بیت را می‌آورد و بعد لغات و الفاظش را شرح و ترکیب نحوی آن را بیان می‌کند و در آخر معنی آن را به نثر می‌آورد.

آغاز شرح: «الحمد لله الذي سهل لعباده المتقين إلى مرضاته سبيلاً وجعل أتباع رسوله محمد ﷺ دليلاً».

آغاز قصیده:

زيادة المرء في دنياه نقصان
و ربحه غير محض الخير خسران
و كل وجدان حظ لا ثبات له
فإن معناه في التحقيق فقدان
انجام قصیده:

خُذْهَا سَوَايِرَ أَمْثَالِ مَهْذَبَةٍ
فِيهَا لِمَنْ يَتَّبِعِ التَّبَيَّنَ تَبْيَانُ
مَا ضَرَّ حَسَانَهَا وَالطَّبْعَ صَائِعَهَا
إِنْ لَمْ يَصْنَعْهَا قَرِيحُ الدَّهْرِ حَسَانُ

انجام شرح: «قال ابن اثير: و ليس الفاضل من لا يغلط، بل الفاضل من يُعَدُّ غلطه. كفى المرء فضلاً أن يعدّ معايبه».

۵. العروض: ادب، عربی، از راغب

محمد پاشا افندی، صدر اعظم (۱۱۷۶) رساله‌ای است مختصر و موجز در عروض و قوافی، شامل یک مقدمه و چند باب و یک خاتمه با حواشی از مؤلف. آغاز: «یا من تأهب فی بحور معرفته سُفن الأفكار و باهت لکمال العجز فی إنشاد محمده ألسن الأذکار. صلّ علی من جعلته».

انجام: «و کذا التزام الرّخیل حرفاً معیناً و عدّ فضله، وسمی کل واحد منهما إعناتاً و لزوم ما لا یلزم. والله تعالی بالصواب أعلم».

نوع خط: نسخ، کاتب مجموعه عمر بن محمد، رساله اول ۱۱۹۰، رساله دوم ۱۱۹۱، رساله چهارم ۱۱۹۱، رساله پنجم ۱۱۸۱، عناوین شنگرف، صفحه اول کتیبه مذهب و فاصله جملات با دوایر کوچک مذهب، تمامی صفحات جدول شنگرف (نسخه ش ۵۴۴).

۸۹. مجموعه

۱. حاشیه شرح مختصر الأصول (حاشیه جدید): اصول، عربی، از سید شریف علی بن محمد حسین

جرجانی (۸۱۶)

۲. حاشیه شرح مختصر الاصول
(حاشیه قدیم): اصول، عربی، از: مؤلف
پیشین

آغاز: «قوله: "من لطف الله سبحانه
تعالی"، یعنی من لطف الله سبحانه لعباده
إحداث الموضوعات اللغوية؛ فإنه أى الله
تعالی».

نوع خط: نسخ، بی کا، ۱۴ ذیحجه
۹۷۸، با حواشی به نقل از مؤلف (نسخه
ش ۵۹۸).

۹۰. مجموعه

۱. الاعتقادات: اعتقادات، عربی، از شیخ
صدوق، محمد بن علی بن بابویه قمی
(۳۸۱)

۲. جامع الحکایات: داستان، عربی، از: ؟
مؤلف در این کتاب داستان های مختلف
را که همه به صورت خیال پردازی و
رمان پرداخته شده اند جمع آوری کرده
است. نسخه حاضر تنها چهار داستان را
شامل است و از اوّل و آخر افتادگی دارد.
فهرست قصص موجوده عبارتند:

- حکایت عفریت و جرجیس بن حمیس
- بن بلقیس بن خالت ابلیس؛
- قصه القرن دلی الثالث؛
- قصه زلیخا بنت طیبوش مع یوسف؛
- قصه وصول الخلیفه (هارون الرشید)

إلى دار البنات.

آغاز افتاده: «لصديق الخياط الفلاني،
فأتى به فقال: صديقي الخياط قم و اخرج
اليه اخذ فاسك. فلما سمعت ذلك».

انجام افتاده: «و أما الخليفة فإنه ضاق
صدره و عيل بصره و اشتعل سره و ما
يدري ما خبرها».

نوع خط: نسخ، رساله اول قاسم بن
ناصر بن محمد بن حسين، بی تا (نسخه
ش ۵۹۹).

۹۱. مجموعه

۱. المبدأ و المعاد: حکمت، عربی، از
صدر المتألهين محمد بن ابراهيم شیرازی
(۱۰۵۰)

آغاز: «سبحانك اللهم يا مُبدع المبادئ
والعلل و غاية الثواني و الأوائل اهدنا سبيلاً
مستقيماً نسلكه إلى جنانك».

۲. رسالة في المعاد: حکمت، عربی، از
صدر المتألهين محمد بن ابراهيم شیرازی
(۱۰۵۰)

رساله مختصری است در بیان احوال
بعد از مرگ تا قیامت کبری به طور موجز
و مختصر در نه فصل بدون خطبه و
مقدمه. به احتمال زیاد این رساله بخشی
از کتب فلسفی ایشان است که کاتب
جداگانه کتابت کرده، ولی با مراجعه به
کتب مطبوعه مؤلف از قبیل اسفار، الشواهد

الربوبية، مبدء و معاد، عرشیه، مشاعر،
مفاتیح الغیب، أسرار الآیات، و..» معلوم
شد این رساله با ابواب مشابه آن کتب
در چندین موارد اشتراک عبارتی دارد،
لکن غیر از آنهاست. فهرست فصول آن
عبارت است از:

فصل: فی أنَّ عذاب القبر حق بقول
مجمل؛.

فصل: فی الإشارة إلى حقيقة الحشر؛

فصل: فی الإشارة إلى الصراط؛

فصل: فی الإشارة إلى كيفية وزن الأعمال
و ذکر المیزان؛

فصل: فی الإشارة إلى صحائف الأعمال و
کرام الکاتبین؛

فصل: فی الإشارة إلى طبقات أهل
الحساب؛.

فصل: فی ذکر أصناف الخلائق يوم
الآخرة؛

فصل: فی الإشارة إلى خازن الجنة و خازن
الجحیم؛

فصل: فی الإشارة إلى حالات يحدث
يوم القيامة و إلى وقوف الخلق فی
العرصات.

آغاز: «فصل فی أنَّ عذاب القبر حق بقول
مجمل: کل من شاهد بنور البصيرة باطنه
فی الدنيا لراه مشحوناً بأنواع الموزیات و
أصناف السباع».

انجام: «لمن يرى حتى يطلع الخلائق
من هول مشاهدتها على عدمهم وقعاتهم
فسره شرره لولا أن صانها الله، لأحرق
السموات والأرض. تمت الرسالة».

۳. فصوص الحکم: حکمت، عربی،
از ابونصر محمد بن محمد بن طرخان
فارابی (۳۳۹)

آغاز: «الأمر التي قَبَلْنَا لكل منها مهية
و هوية و ليست مهية هويته و لا داخله
فی هويته».

۴. لغز الزبدة: معما، عربی، از
شیخ بهاءالدین محمد بن حسین
عاملی (۱۰۳۱)

گفتار کوتاهی است در معما به نام لفظ
«زبده» که مراد کتاب زبدة الأصول خود
شیخ بهائی است که برای تقویت ذهن و
رفع کسالت نوشته است.

آغاز: «أما بعد الحمد والصلاة.. لا يخفى
عليكم أيها الأصحاب العظام و الأحباب
الکرام المختصون من الله سبحانه
بالإفهام».

نوع خط: نسخ، عناوین شنگرف،
رساله اول حسن بن محمدصادق القمی
الحسینی، ۲۲ صفر ۱۰۹۴ (نسخه ش
۶۰۶).

۹۲. مجموعه

۱. حدائق الحقائق (۶۵ برگ): اخلاق،

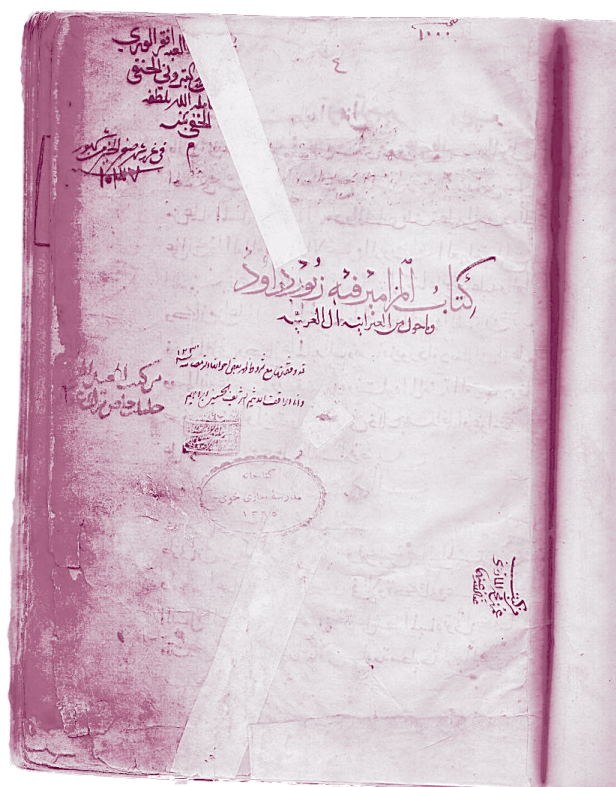
عرفان، از تاج‌الدین محمد بن ابی‌بکر عبدالقادری راز الملقب بالصدر (۶۶۶) کتاب مهمی که مؤلف از احادیث نبوی ﷺ و آثار بزرگان دین پیرامون مواعظ و نصایح و معارف دینی جمع‌آوری و در شصت باب مرتب کرده است. آغاز: «الحمد لله رب العالمین... قال العبد الضعیف.. هذا مختصر من کتاب الله تعالی و سنة رسوله علیه الصلوة والسلام و آثار صحابه». انجام: «بمنه و لطفه و جوده و کرمه و الحمد لله رب العالمین و صلواته علی ملائکته المقربین».

۲. بیان الاعتقاد فی

ما یکثر إلیه احتیاج العباد (۳۵ برگ):

اعتقادات، عربی، از ابوزکریا یحیی بن ابی‌بکر العامری الیمنی الحنفی (۸۹۳)

مصنف بعد از آنکه رساله‌ای به فارسی در بیان اعتقاد تألیف کرده بود، به خواهش جمعی کتاب حاضر را در بیان عقاید به عربی جهت سهولت حفظ برای مبتدئین پرداخته و آن را در سه باب قرار داده است: باب اول فی مسائل الاعتقاد سی و دو فصل، باب دوم فی مسائل ألفاظ

ظهر صفحه برگ اول نسخه بسیار نفیس ترجمه عربی المزامیر که مورد تأیید امام رضا علیه السلام قرار گرفته است. تحریر سال ۷۰۶ق، با علامت وقف «موقوفات رمضانیه ۱۲۳۰ق» به خط و مهر شیخ الاسلام خویی.

الكفر و كلمات الارتداد ده فصل، باب سوم فى مسائل كتاب الاستحسان ممّا يكثر إليها احتياج العباد شش فصل. آغاز: «الحمد لله المتوحد بأزلى الوجود و الذات و المتفرد بقدّم النعوت و الصفات ذاته منزّه عن التغير».

انجام: «إن نقش خاتم رسول الله كان ثلاثه أسطر: الأول محمد و الثانى رسول و الثالث الله. و كان نقش خاتم على بن أبى طالب - رضى الله عنه - الملك لله. تم المختصر فى بيان الاعتقاد».

نوع خط: نسخ، عناوين شنگرف، بى کا، رساله اول ۸۶۱، رساله دوم ۸۸۶، فهرست کتاب در اول نسخه آمده، در اول نسخه مهر کروی با سجع «محمد امين صلاحی» و تملك حسين الاديب اغريبوزى با مهر مكعبى «عبدہ حسين» (نسخه ش ۶۱۲).

۹۳. مجموعه

۱. الأتولوجيا يا معرفة الربوبية:

حكمت، عربى، از شيخ يونانى افلوطين (۲۷۰-۲۰۵ قبل از ميلاد)

این کتاب شامل ده میمر بدین ترتیب است:

میمر اول و دوم و سوم: فى النفس؛.

میمر چهارم: فى شرف عالم العقل و حسنه؛

میمر پنجم: فى ذکر الباری و ابداعه ما ابداع

و حال الأشياء عنده؛.

میمر ششم: و هو القول فى الكواكب؛

میمر هفتم: فى النفس الشریفه؛

میمر هشتم: فى صفه النار و فى القوة و الفعل؛

میمر نهم: فى النفس الناطقه و أنها لاتموت؛

میمر دهم: فى العله الأولى و الأشياء التى ابتدعت؛ منها ما فى الإنسان عقلى و الإنسان الحى فى العالم عقلى.

آغاز کتاب:

المیمر الأول من كتاب أرسطا طاليس الفيلسوف المسمى باليونانية «أثولوجيا»، و هو قول على الربوبية، تفسير فرفوريوس الصورى و نقله إلى العربية عبدالمسيح بن عبدالله بن ناعمة الحمصى و أصلحه لأحمد بن المعتصم بالله أبو يوسف يعقوب بن إسحاق الكندى، جدير لكل ساع لمعرفة الغاية التى هو عايدھا للحاجة اللازمة إليها.

۲. عرض نامه: اخلاق، فارسى، از بابا

افضل محمد بن حسن مرقى كاشانى(ق ۶)

نستعليق، بى کا، بى تا، عناوين شنگرف، رساله اول در ربیع الثانی ۱۰۴۱ مقابله و تصحيح شده است (نسخه ش ۶۲۲).

۱. الأربعون حديثاً يا الأربعون

الودعانية: حديث، عربی، از ابی نصر محمد بن علی بن عبیدالله، ابن ودعان (قرن ۶)

ابن ودعان چهل خطبه از خطب پیامبر ﷺ را با حذف سند در اربعین خود جمع آوری نموده و در نسخه حاضر بعد از هر حدیث شرحی لغوی از مؤلفی ناشناس درج شده است.

آغاز:

حدّثنا الشيخ الإمام الأجلّ أبو طاهر أحمد بن محمد بن أحمد السلفی الإصفهانی (۵۷۶) قال: قرأت علی أبی نصر محمد بن علی بن عبید الله بن أحمد بن صالح بن سلیمان ودعان الحاكم بالموصل بإسناده... الحديث الأول عن أنس بن مالك قال: خطبنا رسول الله ﷺ علی ناقته الجذعاء، فقال: أيها الناس، كأنّ الموت فيها علی غیرنا کتب.

انجام: «و علی الجمع «خلفه»: ترکه خلفه بعد موته. «فالمهنة له»: أى: التمتع والتمتع بذلك المال. «التبعة»: الإثم. و الحمد لله رب العالمين».

۲. وصایای حضرت پیامبر به علی «۵۱

پ-۷۲ پ: حدیث، عربی، وصایایی است که حضرت پیامبر اکرم ﷺ به علی عیسی با

عنوان «یا علی - یا علی» فرموده است.

در نسخه حاضر احادیث «فصل، فصل» تقسیم بندی شده که عناوین بعضی ابواب عبارت است از: فصل فی الوضوء و الصلوة، فصل فی الصوم، فصل فی الصدقة و السخاء، فصل فی الإخلاص، فصل فی الدعاء، فصل فی الأمر بالمعروف، فصل فی برّ الوالدين، فصل فی العلم و العالم، فصل فی حفظ اللسان، فصل فی الحياء، فصل فی الورع... .

آغاز:

قد حدّثنی الشيخ الإمام الأجلّ الحجاج الناصح عمر بن مطهر محمد النسفی بإسناد صحيح عن علی بن أبی طالب - کرم الله وجهه - أنه قال: دعانی رسول الله - صلی الله علیه و سلم - فقال: یا علی! أنت منی بمنزلة هارون من موسى - عليهما السلام - غیر أنه لا نبی بعدی.

انجام:

فقد حدّرتک أصل کلّ بلیة و أمرتک بأصل کلّ نعمة جلیلة و أعطیتک فی هذه الوصية علم الأولین و الآخرين و الحمد لله ربّ العالمين.

نوع خط: نسخ جلی، معرب، عناوین سنگرف، بی کا، رساله اول و اخر ذی حجه ۶۹۹ در بخارا، رساله دوم و اخر ذی حجه ۶۹۹ برای جلال الدین (نسخه ش ۶۲۹).

۹۵. مجموعه

۱. **الوجيزة في الدراية:** درايه، عربی، از شيخ بهاء الدين محمد بن حسين عاملی (۱۰۳۱)

۲. **مشرق الشمسین و إکسیر السعادتین:** فقه، عربی، از مؤلف پيشين نسخه حاضر فقط مقدمه کتاب را شامل است.

۳. **الرعاية في شرح بداية الدراية:** درايه، عربی، از شهيد دوم زين الدين بن علی عاملی (۹۶۶)

آغاز: «نحمدك اللهم على حسن توفيق البداية في علم الدراية و الرواية و نسألك حسن الرعاية».

۴. **كشف المحجة لثمره المهجة:** اخلاق، عربی، از رضی الدین علی بن موسی بن طاووس حلی (۶۶۴)

آغاز: «يقول عبد الله و مملوكه.. أحمد الله ببيان المقال و لسان الحال حمداً دائم الاتصال و الكمال».

نوع خط: نسخ، عناوين شنگرف، محمد علی بن حسین شمس اردکانی، ۱۹ ربیع الاول ۱۱۰۱ (نسخه ش ۶۵۵).

۹۶. مجموعه

مؤلف لوامع الأسرار فی شرح مطالع الأنوار در خطبه کتابش گفته: «الحمد لله فیاض ذوارف العوارف و ملهم حقایق

المعارف و اهب حياة العالمين». لفظ «فیاض» در کلام وی مورد مناقشه علما واقع شده و در تبیین مراد وی از این کلمه جرح و تعدیل هایی بین بزرگان صورت گرفته است. ابتدا میرسید شریف جرجانی (۸۱۶) در حاشیه اش بر لوامع الأسرار در همین مورد می گوید: «قال وحید زمانه - تغمده الله بغفرانه - "الحمد لله فیاض ذوارف العوارف، الفیاض الوهاب". من فاض الماء فیضاً؛ و فیوضه إذا کثر». بر حاشیه سید شریف مخصوصاً بر تفسیر وی از کلمه «فیاض» حواشی متعددی نوشته شده که بعضی از آنها که فقط پیرامون لفظ «فیاض» بود به «فیاضیه» مشهور شده اند. در این مورد به الذریعة ۶/۷۸ و ۱۳۳ و ۱۳۴ و ۱۳۵ مراجعه شود. نسخه حاضر سه رساله از حواشی بر حاشیه سید شریف را شامل است. دو رساله اول «فیاضیه» و رساله سوم حاشیه بر حاشیه سید شریف بر لوامع بدین تفصیل است:

۱. **الفیاضیه (۳ صفحه):** ادب، عربی، از خواجه شرف الدین حسن شاه البقال (قرن ۱۱)

آغاز: «اعلم أنه قد تقرر عندهم ان الذوات المعتبرة فی الصفات لیس لها تعین و خصوصاً أصلاً، لكن قد».

تعالی من تحشیه بذکر ما فیها و ما علیها و توجیهها بقدر الإمكان مع عدم الخلو من السهو و النسیان؛ فإنهما مما حیل علیه الإنسان. و صلی الله علی خیر خلقه محمد و آله و أصحابه و أزواجه و سلم تسلیماً کثیراً».

۴. ایضاح المقامات الزمخشریة: ادب،

عربی، از احمد بن سلام نجفی
مؤلف مقامات جارالله زمخشری (۵۳۸)
را اختصار و در مواردی که نیاز به توضیح داشته شرح داده است. شرح به صورت مزجی برگزار شده و در شهر کرمان تألیف شده است.

آغاز: «الحمد لله الذی هدانا للإسلام و کرمنا علی سائر مخلوقاته من الأنام و صلی الله علی خیر خلقه محمد و آله السادات الکرام... أما بعد، لما ساقنی القضاء و القدر إلی بلاد کرمان».

انجام: «فأدرکوه بیت هند و قاتلهم حتی قتلوه. هذا آخر ما أردناه. اللهم صل علی محمد و آله أجمعین الطیین الطاهرین و سلم تسلیماً کثیراً».

و در آخر کتاب مؤلف به خط خود نوشته است: «قد بالغت فی مقابلة هذه النسخة من أولها إلی آخرها و أنا مؤلفها الفقیر أحمد بن سلام النجفی».

۵. صحت و مرض (۹ برگ): عرفان،

انجام: «و هو أن يكون مبالغة للمُفِض كالذِّرَّاک والحساس فی مبالغة المدرك والمُحسّ فتأمل».

۲. الفیاضیة (۱۶ برگ): ادب، عربی، از

سیدشاه فتح الله بن حبیب الله حسینی
آغاز: «الحمد لله رب العالمین.. هذا ما خطر ببالی من الإیراد علی ما وجدت مما قالوا فی توجیه کلام السید السند العلامة المحقق المدقق - قدس سره الشریف - فی الفیاض فی حاشيته علی شرح المطالع... الفیاض: الوهاب؛ من فاض الماء فیضاً».

انجام: «و یحتمل أن یراد بالفیاض مبالغة المُفِض المأخوذ من الفیض، بمعنى الصدور. هذا ما خطر بالبال مع الاعتراف بالقصور؛ و الله أعلم بحقائق الأمور».

۳. حاشیة حاشیة الجرجانی علی لوامع

الأسرار: منطق، عربی، از ؟
حاشیه ای است بر شرح مطالع به طور مختصر و موجز با عناوین «قوله - قوله»، در فهرس نسخ خطی مرعشی شماره (۳۹) مؤلف آن جلال الدین محمد بن اسعد دوانی (۹۰۸) دانسته شده است.

آغاز: «قوله - قدس سره الشریف - : «الفیاض: الوهاب إلخ». قد نقل ههنا حاشیة عنه و هی قوله: الفیاض منقول إلی معنی الوهاب و النقل بواسطة أو بغير واسطة».

انجام: «هذا آخر ما تیسر لنا بتوفیق الله

فارسی، از محمد بن سلیمان فضولی بغدادی (۹۷۰)

آغاز: «حمد بی حدّ احدی را سزااست که ریاض بدن را با آب روان پرورده و حسن را مظهر عشق و عشق را زیور حسن کرده».

نوع خط: نستعلیق، بی کاف، بی تا، عناوین شنگرف، رساله چهارم به خط مؤلف، (نسخه ش ۶۵۷)

۹۷. مجموعه

۱. حاشیه مختصر المعانی: بلاغت، عربی، از نظام الدین عثمان بن عبدالله خطائی

(۹۰۱)

۲. حاشیه حاشیه الخطائی

علی مختصر المعانی: بلاغت،

عربی، از ملا عبدالله بن حسین یزدی (۹۸۱)

نوع خط: نسخ، عناوین شنگرف، حسن بن علی در قسطنطنیه ۴ جمادی الأولى ۱۰۸۵، اولش تملک علی بن احمد بن محمد بن علی و تملک سید محمد استانبولی با مهر بیضوی «هذا... السید محمد» (نسخه ش ۶۶۳).

۹۸. مجموعه سه رساله از:

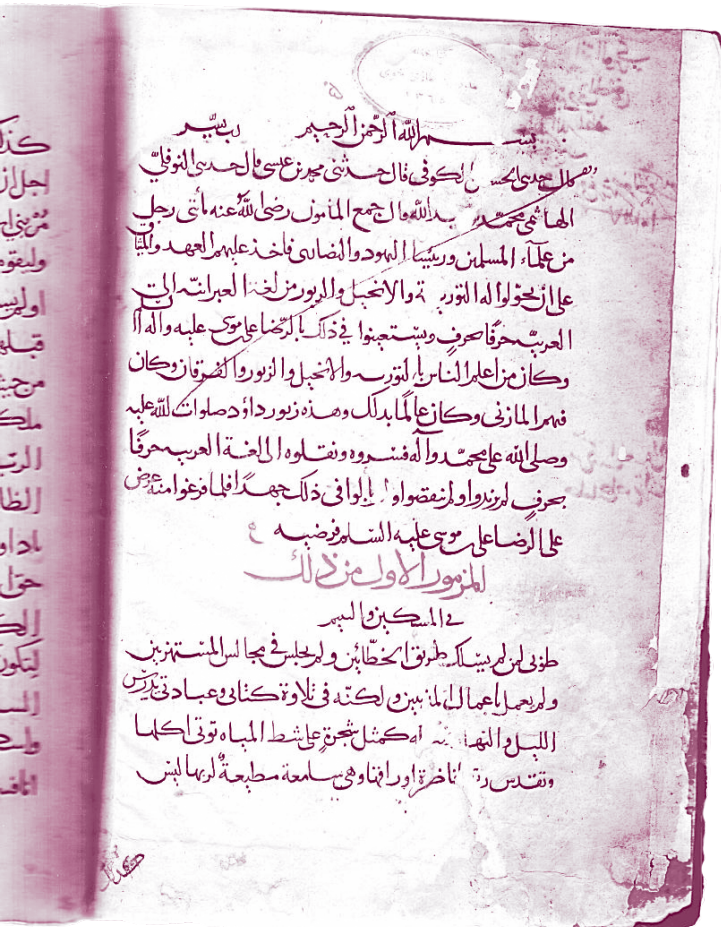
رضی الدین علی بن موسی بن طاووس حلی (۶۶۴)

۱. مهج الدعوات و منهج

العنایات: دعا، عربی؛

۲. المجتبی من الدعاء المجتبی:

دعا، عربی؛

صفحه آغاز ترجمه عربی المزامیر.

۳. **الدروع الواقية من الأخطار:** دعا،
عربی؛

نوع خط: نسخ جلی، ابومسلم بن محمد علی جوشقانی، ۱۰۴۰ق، عناوین و سرفصل‌ها شنگرف، تملک واقف به این عبارت «اشترای ابراهیم بن فتح الله خوئی فی اصفهان سنه ۱۱۹۹» با مهر مربعی وی «یا علی یا ابراهیم»، در آخر کتاب تاریخ تولد ابراهیم آقا بن محمد صادق شریف حسینی به سال ۱۲۷۵ ق (نسخه ش ۹).

۹۹. **مختصر الفتوح:** تاریخ، عربی، از؟
مختصری است از کتاب الفتوح جمال‌الدین ابی عبدالله بن عمر بن واقد مشهور به واقدی (۲۰۷) که کسی آن را به‌دستور یکی از امرا خلاصه کرده است و شامل بیان فتح شام و مصر و عراق و دیاربکر و ربیع و بلاد ارمنیه به‌دست سپاهیان اسلام است.

آغاز: «الحمد لله الذی فضل دین الإسلام علی سایر الأديان و ألهم حکام أبناء الزمان لتشیید مبانی الإیمان و الصلوة والسلام».
انجام: «و رجعوا مؤیدین منصورین و کتباوا إلى عمر بن الخطاب و هذا آخر ما انتهى إلینا من فتوح الشام».

نوع خط: نسخ، بی‌کا، ۲۴ جمادی الاولی ۱۰۳۴، عناوین شنگرف، در اول نسخه تملک مصطفی قاضی حلب و

حاج ابراهیم معروف به دباغ‌زاده (نسخه ش ۲۵۹).

۱۰۰. **مرصاد العباد من المبدأ إلى المعاد:** عرفان، فارسی، از ابوبکر عبدالله بن محمد رازی، نجم‌الدین دایه (۶۵۴) **آغاز:** حمد بی‌حد و ثنای بی‌عد پادشاهی را که وجود هر موجودی نتیجه جود اوست.

نوع خط: نسخ جلی، بی‌کا، بی‌تا، آیات و روایات و اشعار شنگرف، تملک یحیی بن بابا ابرینج خراسانی سال ۷۶۴ق در اول کتاب (نسخه ش ۸۲).

۱۰۱. **معالم التنزیل:** تفسیر، عربی، از ابومحمد حسین بن مسعود فراء بغوی (۵۱۶)

نسخه حاضر از ابتدای سوره حضرت مریم تا انتهای قرآن کریم را شامل است و از آخر چند برگ افتادگی دارد.

نوع خط: نسخ، احمد بن عبدالرحمان بن ابراهیم بن عبدالله، اوایل رمضان ۷۷۵، تملک ابراهیم بن موسی العباچی، عناوین شنگرف، کتاب با خطوط مختلف و در دوران‌های مختلف نوشته شده و خیلی مشوش است. از اول یس تا آیه ۱۴۳ سوره صافات ناقص است (نسخه ش ۱۶۶).

۱۰۲. **مغنی اللیب عن کتب الأعراب:** ادبیات، عربی، از جمال‌الدین عبدالله بن

یوسف، ابن هشام (۷۶۲)

نوع خط: نسخ جلی، محمد بن رستم بن بسطام حنفی، ۴ محرم ۹۰۴، عناوین شنگرف، تملک مصطفی افندی.

۱۰۳. مفاتیح الغیب (تفسیر کبیر):

تفسیر، عربی، از امام فخر رازی (۶۰۶)
* نسخه حاضر جلد سوم تفسیر است.

نوع خط: نسخ، عبدالحی ۱۰۳۵، تملک مصطفی بن کرامه ۱۰۳۵، آیات شنگرف (نسخه ش ۷۴).

* نسخه حاضر جلد ششم و از «سوره بقره آیه ۲۳۸» تا «سوره آل عمران آیه ۷۹» را شامل است.

نوع خط: نسخ، بعضی عناوین شنگرف، در اول نسخه مهر مربعی «المتوکل علی الله العلیم محمد بن علی» (نسخه ش ۷۹).
* نسخه حاضر از اول کتاب تا «ایاک نعبد» را شامل است.

نوع خط: نسخ جلی، بی کا، بی تا، (نسخه ش ۸۱)

* نسخه حاضر جزء ۱۸ و از اول سوره مریم تا سوره انبیاء آیه ۴۸ «و لقد آتینا موسی و هرون الفرقان» را شامل است.
نوع خط: نسخ قدیم، عناوین شنگرف، مقابله و تصحیح شده است. (نسخه ش ۶۰۵).

۱۰۴. مقدمة الأدب: ادبیات،

عربی، از ابوالقاسم محمود بن عمر زمخشری (۵۳۸)

بحث‌های ادبی مربوط به اسماء و افعال و حروف و تصریف اسماء و افعال، و معانی آنها را جهت علاء الدوله ابوالمظفر آتسز بن خوارزم‌شاه در پنج قسم به تفصیل زیر تنظیم کرده است:

قسم اول اسماء، قسم دوم افعال، قسم سوم حروف، چهارم تصریف اسماء، پنجم تصریف افعال.

نسخه حاضر قسم اول اسماء را شامل است.

آغاز: «الحمد لله الذی فضل علی جمیع الألسنة لسان العرب کما فضل الکتاب المنزل به علی سائر الکتاب».

انجام: «قدر کفّة»: قدر راحة. مثقال ذرة» علی حدة علی خیاله «اللهم لا همّ و الحمد لله وحده».

نوع خط: نسخ جلی، بی کا، بی تا، عناوین و بعضی علائم شنگرف، معانی لغات به فارسی در زیر سطور به شنگرف (نسخه ش ۶۵۳).

۱۰۵. مکارم الأخلاق: اخلاق، فارسی،

از رضی الدین ابی جعفر محمد النیشابوری (۵۹۸)

مؤلف، مکارم و کرایم اخلاقی را به

طور موجز و مختصر با الفاظی شیوا و خیلی ادیبانه در چهل باب بیان کرده است. در هر باب ابتدا از آیات و احادیث نبوی برای بیان موضوع استمداد جسته؛ بعد طی اشعاری به عربی و فارسی و حکایات و قصص دلربا اداء معانی کرده و حقاً شاهکاری آفریده است که از جمله کتب نادره و نفیس زبان فارسی است. مؤلف کتابش را برای نجیرالدین نصر بن احمد الدهستانی تألیف کرده و کوشیده ابواب کتابش را به ترتیب حروف تهجی اوایل موضوعات قرار بدهد. فهرست ابواب عبارت است از:

- ۱: فضیلت کرم خلق؛ ۲: اقسام خلق و ماهیت آن؛ ۳: تطهیر نفس از اخلاق ذمیمه و کسب خصال حمیده؛ ۴: سخاوت و بخل؛ ۵: عزت و ذلت و ایذاء و استهزاء؛ ۶: بطالت و کسل؛ ۷: تواضع و تکبر؛ ۸: ثبات و تردد؛ ۹: جد و جهد؛ ۱۰: حیا؛ ۱۱: حزم؛ ۱۲: حقد و حسد؛ ۱۳: خلف وعده؛ ۱۴: دنائت و ضد آن؛ ۱۵: حفظ الغیب و مذمت غیبت؛ ۱۶: رحمت و قسوت؛ ۱۷: صدق و کذب؛ ۱۸: صمت و ضد آن؛ ۱۹: شجاعت و بزدلی؛ ۲۰: صبر؛ ۲۱: ضرر و عناد و تهمت و قطیعت و طیب مسالمت و سخن و اصلاح ذات البین؛ ۲۲: طمع؛ ۲۳: عدل و ضد آن؛ ۲۴: عتاب؛ ۲۵:

عجب؛ ۲۶: عشق؛ ۲۷: عفو؛ ۲۸: عفت؛ ۲۹: غضب و حلم؛ ۳۰: در فکرت؛ ۳۱: رفق و ضد آن؛ ۳۲: قناعت؛ ۳۳: شکر و کفر آن؛ ۳۴: کتمان سر؛ ۳۵: لعب و لهو؛ ۳۶: در مشورت؛ ۳۷: سعایت و نیمیت؛ ۳۸: وفا؛ ۳۹: هدایت؛ ۴۰: یقین.

نسخه حاضر یک برگ از مقدمه کتاب افتادگی دارد. در برگ اول نسخه، این کتاب را به زمخشری نسبت داده اند که اشتباه است.

آغاز افتاده:

نصر الدهستانی دست داده بود... تازه شد به اتمام اجازت فرمود و به... راند که دیباچه آن به ذکر من مطرّز باید... اشارت او را به امثال تلقی کرده آمد هم بدان دولت معاونت جسته شد... باب اول آن در فضیلت کرم خلق، از دلایل شرف مکارم اخلاق یکی آن است کی خداوند - جلّت قدرته - سید همه خلق را به حسن خلق بر نظر عقول اولی الابصار جلوه کرده است.

این نسخه کهن ترین نسخه این کتاب است، ولی در تصحیح آن مورد استفاده قرار نگرفته است.

انجام: «و صاحب شریعت ﷺ در فضیلت یقین فرموده است: من أقل ما أوتیتم الیقین و عزیمة الصبر؛ و من أوتی

حظه منهما، لم يبال ما فاتته من قيام الليل و صيام النهار؛ و الله الموفق والهادي إلى الرشاد. تم».

این نسخه چون برای یکی از امرا کتابت شده، خط بسیار زیبا با انواع ریزه کاری های نگارش اعم از علایم بین جملات و نوشتن حروفات به نحو و شکل خاص که در آن دوران مرسوم بوده و... دارد و یکی از بهترین نمونه های رسم الخط فارسی در سده هفتم هجری است.

نوع خط: نسخ جلی، تحریر زیبا، عبداللطیف بن حسن مکنی به ابی بکر ربیع الاول ۶۷۹ به دستور نجم الدین محمود که کاتب از وی چنین یاد کرده است:

أمر هذا الكتاب بالكتابة الصدر الكبير الخبير الموقر ملك أكابر العصر أكفى كفاة الدهر المتصف بمكارم الأخلاق مشهور الآفاق نجم الدولة و الدين محمود - رفع الله قدره - تبقى الكتابة و الخط و التي كتبت/تحت التراب عليها العشب قد نبتا. بورك لصاحبه بحق محمد سيد الأبرار و آله الأخيار حامداً و مصلياً.

عناوین اشعار و ابیات با خط درشت، علایم نگارش با شنگرف، اولش مهر بیضوی «العبد الفقیر عبدالله الشهیر ببهاء الدین»، یک رباعی از عیسی بن

ناصرالدین که در ربیع الاول ۷۸۰ به خط خود در حاشیه صفحه ۸۷ نوشته است (نسخه ش ۶۲۸).

۱۰۶. منتخب حیاة الحیوان: متفرقه، عربی، از مصطفی بن محمد بن خلیل (قرن ۱۱)

مؤلف از کتاب حیاة الحیوان متوسط دمیری آنچه را لازم می دانسته بعین الفاظش انتخاب و در کتاب حاضر جمع کرده و انتخاب و نقل آن را در دهه اول ربیع الاخر ۱۰۹۴ در مدینه به پایان رسانیده است.

آغاز: «الحمد لله الذي شرف نوع الإنسان بالأصغرين القلب واللسان و فضله على سائر الحيوان».

انجام: «و ختم بملك النحل الذي استخرج الله من لعبه الشمع والعسل و جعل أحدهما ضياءً و الآخر شفاء».

نوع خط: نسخ، به خط مؤلف، عشر اول ربیع الاخر ۱۰۹۴، اول نسخه «قتل پاشازاده صالح بک در مصلی یوم الخمیس ۲۸ ذی حجه ۱۱۵۷ در قلعه بوغاز کسن» (نسخه ش ۴۹۰).

۱۰۷. من لا يحضره الفقيه: حدیث، عربی، از شیخ صدوق محمد بن علی بن بابویه قمی (۳۸۱)

نسخه حاضر از ابواب القضايا و

الأحكام تا آخر کتاب و مشیخه را شامل است.

نوع خط: نسخ جلی، بی کا، ۱۰۶۳، عناوین ابواب شنگرف، تملک محمدرضا ۱۳۱۰، در اول نسخه وقف علی اکبر با تولیت عبدالرسول حسینی و وقف دوباره مرحوم ابراهیم شریف حسینی در رمضان ۱۲۳۰ (نسخه ش ۲۲۵).

۱۰۸. منهج السالك إلى ألفية ابن مالك:

نحو، عربی، از نورالدین ابی الحسن علی بن محمد الأشمونی الشافعی (ق ۸) شرحی است بر الألفية محمد بن عبدالله بن مالک مشهور به ابن مالک (۶۷۳) این شرح به صورت مزجی برگزار شده و خیلی مبسوط است.

آغاز: «قال الإمام العالم الهمام.. أما بعد حمد الله على ما منح من أسباب البيان وفتح من أبواب التبيان والصلاة والسلام على من رفع بماضى القوم قواعد الإيمان».

نوع خط: نسخ، احمد بن عبدالرحمان الواطی مالکی، ۱۰ جمادی الآخر ۱۰۹۰، عناوین شنگرف (نسخه ش ۵۶۹).

۱۰۹. نتيجة الفكر و نخبه النظر:

اعتقادات، عربی، از ابراهیم مأمونی شافعی (قرن ۱۱)

دانشمندی به نام ابومسعود عمادی بر

تفسیر کشاف و تفسیر بیضاوی پیرامون تفسیر آیه «فذرهم حتى يلاقوا يومهم الذى فيه يصعقون» (سوره طور، آیه ۴۵)، که آنها کلمه «يوم» را به «نفخة اولی» حمل کرده اند اعتراض کرده است. مؤلف در کتاب حاضر بر آن است که با استناد و بهره‌وری از کتاب البدور السافرة فی أحوال الآخرة تألیف جلال‌الدین سیوطی و کتاب آیات العشر فی الحشر تألیف علامه بن کمال وزیر و تفسیر بیضاوی و حواشی تفتازانی بر تفسیر بیضاوی، اعتراض عمادی را دفع کند. او کتاب را به غازی پاشا وزیر هدیه کرده و در سال ۱۰۷۰ از تألیف آن فارغ شده است.

آغاز: «الحمد لله الذى أثار همم العلماء فى كل عصر لاستنباط دقائق العلوم».

انجام: «إذ كان يأبى أن يشارك فى الفضل».

نوع خط: نسخ خفی، شمس‌الدین محمد السلمونی ازهری در زمان حیات مؤلف، عناوین و سرفصل‌ها شنگرف و بعضی عناوین با خط درشت و زنگار، صفحات جدول‌دار تملک ابراهیم دب‌اغ‌زاده در اولش (نسخه ش ۸۴).

۱۱۰. نزهة القلوب و فرحة المكروب فی تفسیر غرائب القرآن: علوم قرآن، عربی، از ابوبکر محمد بن عبدالعزیز

سجستانی (۳۳۰)

آغاز نسخه: «أُنذِرْتَهُمْ: علمتهم بما تحذّرهم منه؛ و لا يكون المعلم منذراً حتى يحذر بإعلامه. فكل منذر معلم و ليس كل معلم منذراً».

نوع خط: نسخ مغرب، بی کا، بی تا، احتمالاً تحریر سده هشتم یا قبل از آن، مقابله و در حواشی تصحیح شده است (نسخه ش ۶۲۶).

۱۱۱. نواهد الأبقار و شوارد الأفكار (حاشية أنوار التنزيل): تفسیر، عربی، از جلال الدین عبدالرحمان بن ابی بکر سیوطی (۹۱۰)

آغاز: «بسمه و صلی الله علی سیدنا محمد سید المرسلین و صحبه و آله سبحان و بحمدہ منزل الكتاب تبصرة و ذکرى لأولى الألباب».

نوع خط: نسخ، محمد مالکی، ۱۴ محرم ۱۰۰۳، عناوین و بعضی علائم شنگرف، تمامی صفحات جدول مرصع، تملک حاج محمد باقر با مهر «محمد» و تملک محمد بن محمد الکفوی حنفی (نسخه ش ۱۸۷).

۱۱۲. نهج البلاغة: حدیث، عربی، از شریف رضی محمد بن حسین موسوی (۴۰۶)

* نوع خط: نسخ، محمد تقی بن داود

مازندرانی شعبان ۱۱۰۸، سرفصل‌ها شنگرف و به خط درشت، تصحیح کتاب ۲۰ ذی قعدة ۱۱۳۴ در ظهر صفحه اول، تملک محمد باقر بن محمد علی کاشانی با مهر بیضوی «محمد باقر العلوم ۱۱۲۹» (نسخه ش ۱۲۵).

* نوع خط: نسخ جلی، مهر علی بن محمد با مهر بیضوی وی «الراجی علی الله علی بن محمد ۱۱۱۱»، کتابت سال ۱۱۱۲، سرفصل‌ها شنگرف، تملک محمد حسن در اصفهان ۱۱۴۰ با مهر بیضوی ناخوانا، تملک اولاد فتح الله، مهر مربعی «و تلک حجّتنا آتیناها إِبْرَاهِيمَ علی قومه» در آخر کتاب و عبارت «اخوی عزیز نور چشمی عمر برخورداری پسر السلطان محمد»، در آخر کتاب اشعاری از ابویوسف یعقوب بن احمد و الشیخ الامام ابوبکر حسن بن یعقوب در وصف نهج البلاغه (نسخه ش ۱۳۱).

و آخر دعوانا أن الحمد لله رب العالمین